

# FRANCUSKA TREĆA REPUBLIKA I PARIŠKA KOMUNA

---

Duspara, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:885596>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**



**VELEUČILIŠTE U POŽEGI**  
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)



zir.nsk.hr



DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

# VELEUČILIŠTE U POŽEGI



**STUDENT: IVANA DUSPARA, MBS: 4999**

## **FRANCUSKA TREĆA REPUBLIKA I PARIŠKA KOMUNA**

### ***ZAVRŠNI RAD***

Požega, 2017.godine



VELEUČILIŠTE U POŽEGI  
DRUŠTVENI ODJEL  
PREDDIPLOMSKI STRUČNI UPRAVNI STUDIJ

**FRANCUSKA TREĆA REPUBLIKA I PARIŠKA  
KOMUNA**

***ZAVRŠNI RAD***

IZ KOLEGIJA POVIJEST UPRAVE

MENTOR: Tomislav Radonić, prof., viši predavač

STUDENT: Ivana Duspara

Matični broj studenta: 4999

Požega, travnja 2017. godine

## **Sažetak**

Francuska Treća Republika nastala je nakon pada Drugog Carstva. Narod u Parizu je provalio u Skupštinu i klicao republici. Pruska vojska je okupirala Pariz. Opkoljeni Pariz nije želio primirje. Obzirom da Skupština prihvaća primirje, a je jedan od uvjeta primirja bio je da se sav ratni materijal preda Nijemcima, nastaje pobuna u Parizu- Pariška komuna. Francuska prekida diplomatske odnose s Vatikanom i odlučuje se za odvajanje Crkve od države. Sudski i pravni život Francuske su preslika Napoleonovih uredbi na tim područjima. Ustav iz 1875.godine uspostavlja institucije Treće Republike, prve parlamentarne republike. Najvažnija izmjena bila je 1884. godine koja je ukinula imenovanje senatora.

### **Ključne riječi:**

Ustav Treće Francuske Republike i Pariške komune, Vijeće komune, djelatnost komune

## **Abstract**

French Third Republic was created after the fall of the Second Empire. The people of Paris broke into the Assembly and cheered the republic. The Prussian army occupied Paris. The besieged Paris did not want a truce. Given that the Assembly accepts the truce, and is one of the conditions of the cease-fire was to the whole war material handed over to the Germans, there is a rebellion in Paris- Paris Commune. France breaks off diplomatic relations with the Vatican and decided to separate church from state. Judicial and legal life of France are mapped Napoleonic regulation in these areas. The Constitution of 1875 establishes the institutions of the Third Republic, the first parliamentary republic. The most important change was in 1884 that abolished the appointment of senators.

### **Keywords:**

The Constitution of the Third Republic of France and the Paris Commune, Council commune, activity commune

# SADRŽAJ

1. UVOD .....	1
2. FRANCUSKA TREĆA REPUBLIKA .....	2
2.1. Osnivanje Treće Francuske Republike.....	3
2.2. Politički ustroj Treće Francuske Republike .....	4
2.2.1. Zakonodavno tijelo .....	4
2.2.2. Izvršna vlast .....	5
2.3. Političke stranke .....	6
2.4. Uprava, sudstvo i pravo za Treće Republike Francuske .....	7
2.5. Odnos crkve i države .....	9
3. USTAV TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE.....	11
3.1. Donošenje Ustava .....	12
3.2. Izmjene Ustava .....	12
4. GOSPODARSTVO I DRUŠTVENI SLOJEVI TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE .....	14
5. PARIŠKA KOMUNA.....	16
5.1. Okolnosti nastanka Pariške komune .....	17
5.2. Vijeće komune.....	21
5.3. Ustrojstvo vlasti Vijeća komune.....	21
5.4. Djelatnost Vijeća komune .....	22
6. ZAVRŠETAK TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE.....	25
7. ZAKLJUČAK.....	26
8. LITERATURA .....	27

## 1. UVOD

Treća Francuska Republika nastala je u doba velike političke nestabilnosti, prijetnji od strane Njemačke, te je, obzirom da je nastala u takvim okolnostima, njen opstanak bio upitan. Osnivanje Treće Francuske Republike odvijalo se u pravoj drami, budući da je u to vrijeme trajao Francusko-Pruski rat, a narod u Parizu provaljuje u Skupštinu i kliče republici. Treća Francuska Republika nastala je nakon pada Drugog Carstva 1870.godine, te je trajala do uspostave Višijske Francuske 1940.godine. Za vrijeme trajanja Treće Republike donesen je samo jedan Ustav. Taj Ustav je imao četiri dopune i izmjene, od kojih ga je samo jedna izmijenila. Ustav Francuske Republike iz 1875.godine spojio je parlamentarnu vladu i republiku. Zakonodavno tijelo se po Ustavu iz 1875. godine sastojalo od dva doma, to su skupština i senat.

U Trećoj Francuskoj Republici do izražaja dolazi oštra odvojenost između Crkve i države. Čim su republikanci preuzeli vlast, ukinute su vjerske bratovštine, isključeni su predstavnici Crkve iz višeg školstva. Kako bi se smanjilo školovanje u vjerskim školama uvedeno je opće besplatno školovanje, isključeni su svećenici iz državnog školstva i uveden je porez na dobra vjerskih zajednica.

Pariška komuna iz 1871. predstavlja prvu radničku revoluciju koja je dovela do uspostave radničke vlasti. Francuska vojska je ušla u Pariz nakon tjedan dana žestokih uličnih borbi. Pravim motivima ovog događaja smatraju se ukidanje države i mržnja na Crkvu. Opkoljeni Pariz zagovarao je „rat do pobjede“, dakle, bio je protiv mira i protiv Nacionalne skupštine, obzirom da su većina poslanika monarhisti koji se zalažu za mir.

## 2. FRANCUSKA TREĆA REPUBLIKA

*Francuska Treća Republika* nastala je nakon pada Drugog Carstva, koje nije izdržalo napade pruske vojske u Francusko-Pruskom ratu. Narod u Parizu je provalio u Skupštinu i klicao republici. Vlada nacionalne obrane proglašena u Gradskoj vijećnici Pariza, sastavljena je uglavnom od pariških poslanika, a Pariz je postao politički oslonac te Vlade. Unatoč osnivanju Vlade, pruska vojska je okupirala 43 od 83 departmana Francuske, a grad Pariz bio je opkoljen zajedno s jednim dijelom Vlade nacionalne obrane. Drugi dio Vlade nalazio se na neokupiranom području.

Bismarck ne želi pregovarati s Vladom o primirju, te zahtijeva da u roku od 21 dan provedu izbore za skupštinu s kojom će pregovarati. U uvjetima posve slobodnih izbora je izabrana Nacionalna skupština kojoj je privremena Vlada predala vlast. Nacionalna skupština je tada izabrala novu Vladu od 10 članova od kojih su 5 iz Vlade nacionalne obrane. Sjedište Vlade i skupštine bilo je u gradu Versaillesu. (Kurtović,2005:225.)

Opkoljeni Pariz zagovarao je „rat do pobjede“, dakle, bio je protiv mira i protiv Nacionalne skupštine, obzirom da su većina poslanika monarhisti koji se zalažu za mir. Skupština je 01.ožujka 1870. prihvatila njemačke uvjete primirja. Jedan od uvjeta bio je da se sav ratni materijal u vlasništvu Francuske Vlade preda Nijemcima. Posljedica toga bila je pobuna koja je tada izbila u Parizu – *Pariška komuna*, koja je trajala sve do svibnja. Ugovor o miru zaključen je 10.svibnja .1871. U Francuskoj su već prije zaključenja mira krenuli izbori za novo uspostavljanje mjesne vlasti gdje su u većini republikanci, te su ohrabreni republikanci u Skupštini tražili raspuštanje Skupštine, kako bi se birala nova ustavotvornu skupština, što je naravno kao prijedlog odbijeno. Ovaj preokret je još više došao do izražaja u sastavu ustavne komisije gdje je na početku bilo 25 monarhista, a 5 republikanaca, situacija je kasnije bila obrnuta, dakle u sastavu ustavne komisije prevladali su republikanci. Skupština je 1875. izabrala 75 senatora, od kojih je 57 republikanaca.



Skupština isplaćuje ratni dug, povlači njemačku vojsku iz Francuske, ukida opsadno stanje i to je njen glavni uspjeh. Kako bi isplatila ratnu odštetu, Skupština povećava porez, što će se uvelike odraziti na veliko zaostajanje u industriji, a ista ta odšteta biti će odskočna daska industrijskog razvoja Njemačke. Na izborima 1876. pobjeđuju republikanci i stvara se Vlada koju ne podržava predsjednik Mac Mahoni, te poziva Vladu da podnese ostavku. Skupština odbija suradnju, te Predsjednik uz suglasnost senata raspušta Skupštinu. Republika raspuštanje Skupštine smatra „državnim udarom“. Na novim izborima pobjeđuju republikanci, te predsjednik iz tog razloga daje ostavku. Republikanci su imali većinu u oba doma, te biraju predsjednika Grevy-a.

Godinu 1879. označila je promjena Ustava, povratak vlasti u republikanski Pariz, te brojne smjene u vojsci, sudstvu, upravi i financijama. Počela je republika koja je nazvana republikom oportunistička, tj. republika umjerenih republikanaca. Svi ovi loši događaji, poraz u francusko-pruskom ratu, isplata odštete, zastoje u industriji navodi na to da se Republiku sve više poistovjećuje s nacijom. Želja za osvetom prema Njemačkoj, čija prevlast postaje sve očitija, postaje sve jača. Kako se Francuska nije mogla širiti na susjedne prostore, dolazi do stvaranja drugog kolonijalnog carstva. Naime, Francuska je posegnula za prostorima Azije i Afrike. Francuska vrši kolonijalna osvajanja, te postaje druga kolonijalna sila. No, osvojene kolonije nisu bile od velike gospodarske važnosti jer su bile u velikoj zaostalosti, i gospodarskoj nerazvijenosti. Kolonijalnim osvajanjima razvio se savez Engleske, Francuske i Rusije.

## **2.1. Osnivanje Treće Francuske Republike**

Treća Francuska Republika je proglašena u Parizu 04.rujna 1870., nakon pada Drugog Carstva. Osnivanje Treće Francuske Republike odvijalo se u pravoj drami, budući da je u to vrijeme trajao Francusko-Pruski rat, a narod u Parizu provaljuje u skupštinu i kliče republici. Treća Republika koja je isprva predviđena kao tranzicijska vlast, postaje permanentna.

Rođena u revoluciji 4.rujna 1870., Republika predstavlja pobjedu nad konzervativnim monarhistima. Ona objedinjuje političku demokraciju, parlamentarni sustav i laicizaciju. Potkraj stoljeća očituje se jačanje socijalizma. (Carpentier, 1999: 225.)

## 2.2. Politički ustroj Treće Francuske Republike

Ustav 1875. je u Europsku i svjetsku povijest uveo parlamentarnu republiku, te spaja do sada nespojivo; parlamentarnu vladu i republiku. Treća Francuska Republika je učvrstila tri osnovne dotadašnje tekovine: dvodomni parlament, opće biračko pravo i parlamentarnu vladu.

### 2.2.1. Zakonodavno tijelo

Zakonodavno tijelo se po Ustavu iz 1875. godine sastojalo od dva doma, to su *skupština* i *senat*. Skupštinu je činilo 600 članova starijih od 25 godina koji se biraju na 4 godine, i predstavljala je jedinstvo Francuske i demokraciju. Pravo glasa imali su svi muškarci s navršениh 21 godinu starosti, a vojnici i mornarica nisu imali pravo glasa jer su živjeli u drugačijim uvjetima, te su, samim time, imali i drugačije političke procjene. Izbori za skupštinu bili su neposredni i vršili su se na način da birači u svakom arondismanu biraju po jednog poslanika. Izbori su bili dva puta, prvi puta je izbran onaj tko dobije natpolovičnu većinu glasova, a drugi put je dovoljna relativna većina. (Kurtović,2005:225.)

Senat je bio izraz podjele na departmane jer je Francuska jedinstvena država, no departmani su imali određene posebnosti i ciljeve. Senat je imao 300 članova sa navršениh 40 godina. 225 članova je bilo izabrano po departmanima, a ostalih 75 članova je imenovano doživotno. Senatore birane po departmanima birale su skupštine sastavljene od poslanika u skupštini iz tog departmana, vijećnika Općeg vijeća departmana, svih vijeća arondismana i po jedan predstavnik svake općine tog departmana. U tim skupštinama su većinu imali predstavnici općina. Općine su većinom bile seoske i provincijske, a taj dio Francuske bio je odlučujući pri izboru senatora. Senatori su birani na vrijeme od 9 godina, no svake 3 godine birala se trećina senatora zbog neprekidnog djelovanja i trajanja. Izbori za senat i gradske općine bili su posredni po sustavu izbornih lista, i uglavnom proporcionalni.

Zakonodavna, porezna i financijska vlast pripadale su jednako skupštini kao i senatu. Isto tako, oba tijela su mogla odobriti potpisivanje međunarodnih ugovora, te su imali pravo predlaganja zakona. Razlika je u tome što skupština započinje postupke kada se radi o donošenju financijskih zakona. Izvršna vlast uz suglasnost senata može raspustiti skupštinu, dok skupština izvršnu vlast može optužiti pred senatom, o čemu odlučuje Vrhovni sud pravde.

### **2.2.2. Izvršna vlast**

Izvršna vlast se sastoji od dva tijela: stalnog tijela i nestalnog tijela. Predsjednik Republike je stalno tijelo, te je pravno odgovoran, i pravni nositelj izvršne vlasti. Biraju ga oba doma na zajedničkoj sjednici. Biraju ga oba doma na zajedničkoj sjednici. Bira se na sedam godina i može se ponovno birati. Predsjednik Republike nije politički odgovoran, te stoga kako bi njegov akt bio valjan, mora sadržavati ministrov potpis.

Ovlasti Predsjednika Republike:

- predlaže zakone
- ima pravo odložnog veta na mjesec dana
- vodi međunarodne pregovore
- zaključuje ugovore
- predstavlja Republiku u međunarodnim odnosima
- može raspustiti skupštinu uz suglasnost senata
- vrhovni zapovjednik vojske
- ima pravo pomilovanja
- može opozvati ministre

Vlada je nestalno tijelo koje je politički odgovorno pred zakonodavnim domovima, pa je samim time politički nositelj izvršne vlasti. Vladu čine ministri, i svi su jednaki, a predsjedava im Predsjednik Republike. Jednom ministru Predsjednik daje ovlaštenje da sastavi Vladu, i u ime Vlade govori u parlamentu. Ministri su članovi parlamenta i odgovaraju mu pojedinačno i

zajednički putem interpelacije, pitanja, parlamentarne istrage i zakonodavnih i financijskih prava parlamenta. U toj političkoj odgovornosti leži bit parlamentarne vlade. Sustav parlamentarne vlade je preuzet iz engleskog sustava, no kako se stvorilo mnogo političkih stranaka, ovo je francuska inačica engleskog parlamentarnog sustava.

### **2.3. Političke stranke**

Političke stranke nastaju kao organizacijsko uobličenje javnog mišljenja. U Francuskoj su bitno utjecale na ustavnu praksu, no jako kratko su trajale, te su imale česte izmjene programa i vezale su se za pojedine osobe koje su se posebno isticale u strankama. Često su se stranke međusobno povezivale. Po pitanju organizacije desne stranke su imale slabiju, a lijeve i manjinske stranke su imale čvrstu organizaciju. Stranke koje su se birale u Nacionalnoj skupštini su većinom bile monarhističke i ovisno o dinastiji kojoj su bile privržene, postojale su: legitimisti tj. burbonci, orleanisti, bonapartisti. Postojale su i grupe republikanaca koje počinju lijevim centrom, umjereni preko ljevice, te krajnje lijevi republikanci. To je bilo razdoblje površnih i kratkotrajnih političkih stranaka koje su imale slab politički program. Tek na kraju stoljeća lijeve stranke pokušavaju stvoriti čvršću stranačku organizaciju.

Budući da su vlade složene od više političkih stranaka, kako bi stranka imala natpolovičnu većinu, osnivale su se stranke samo zato da se uđe u vladu. Na taj način bi se skupljala većina glasova. Upravo iz tih razloga takve vlade nisu imale političko jedinstvo, te bi se svaka rasprava ili nesporazum smatrao pozivom na ostavku. Odgovornost vlade i politička odgovornost postala je čista forma, te je svaki nesporazum i neslaganje u glasovanju i iznošenju mišljenja i stavova unutar vlade uzrokovao pad vlade.

U vrijeme trajanja tog Ustava, što je razdoblje od oko 70 godina, izmijenilo se preko stotinu vlada, a svaka je trajala u prosjeku osam mjeseci. Česte smjene vlada nisu remetile tijek političkog života. Uprava je obavljala posao neovisno o promjenama vlada, te isto tako, te promjene nisu mijenjale ministarsko osoblje, tj. nova vlada je imala samo nekoliko novih

ministara. U to vrijeme se javljaju i krize od kojih je najpoznatija bulanžizam, ali te krize nisu ugrožavale poredak.

U to vrijeme država se razvija kako na socijalnom tako na tehničkom i administrativnom polju. Veliki izdaci zbog razvoja mehanizacije i razvoja države općenito doveli su do uvođenja poreza na prihod. Uvodi se i vojna obveza za muškarce starije od 21 godinu. Unatoč razvoju i uvođenju vojne obveze, Francuska u Prvom svjetskom ratu trpi ogromne gubitke, te zaključkom mira u Versaillesu 1919. godine traži odštetu od Njemačke. Sve češće je delegiranje zakonodavstva, na taj način je parlament davao Vladi ovlasti da donosi propise, pa čak i izmjenjuje zakone, te se time odricao svoje zakonodavne nadležnosti.

#### **2.4. Uprava, sudstvo i pravo za Treće Republike Francuske**

Upravu, sudstvo i pravo označava trajnost jer su sva ta područja vlasti trajala od trenutka stvaranja za vrijeme Napoleonove vlasti, do kraja drugog svjetskog rata. Organizacija se nije mijenjala, mijenjala se samo količina nadležnosti tih organizacija. Uprava je bit vlasti, a sudstvo i pravo su nešto drugačije sredstvo uprave. U Francuskoj sudstvo i sudske zvanje imale su nisku moralnu i intelektualnu razinu, iz tog razloga na kraju 19. stoljeća nije bilo dovoljno kandidata za to zvanje. Iz tog razloga uvodi se ispit prilikom ulaska u sudačko zvanje. Uprava je imala egzekutivnu, autoritativnu vlast. Ministarstvo unutarnjih poslova i ministarstvo policije imaju veliku važnost, što je izazvalo pobunu ostalih ministarstava.

Općina je najniža razina uprave, ima općinsko vijeće koje se bira općim pravom glasa i načelnika kojeg bira općinsko vijeće. U nadležnosti općine su mnogi poslovi, naročito financije, a jedino načelnik vrši upravne poslove. Pariz se razlikovao utoliko da je podijeljen na više općina, svaka ima općinsko vijeće, a načelnika imenuje Vlada.

Uprava departmana je uređena zakonom. Na čelu je perfekt kojeg imenuje Predsjednik Republike, a vršitelj je poslova središnje vlasti, kao i poslova u nadležnosti departmana. Vijeće departmana biraju građani. Osim departmana postoje i arondismani sa sličnom organizacijom, gdje postoji Vijeće arondismana i izabrani pod-perfekt. Takva organizacija i

upravna podjela naslijeđena je od Napoleona. Karakteristika takve organizacije je povjeravanje stanovitih poslova nižim državnim organima. Budući da su perfekt, pod-perfekt i načelnik mogli obustaviti ili odbiti izvršenje odluke mjesnih skupština, konačna odluka pripada središnjoj vlasti. Dolazi do potpune, tehničke centralizacije vlasti, te se stvara država upravne diktature. Zbog značenja poslova činovnika koje imaju za državnu upravu, stvara se upravni stalež koji traži posebno uređen status svoje struke. No, vlada želi da se s promjenom vlade mijenja upravno osoblje. Tako je dolazilo do velikih izmjena u upravi, no uprava je unatoč tome stjecala određenu sigurnost, tj. postaje oblik struke, te se uređuje pravni status namještenika. Vlada im nakon dugog otpora dopušta sindikalno organiziranje, te 1905. nastaje opća federacija namještenika. Uprava je postala posebna državna skupina, te zbog važnosti poslova to zvanje postaje privlačno.

Sudstvo je imalo iste karakteristike, dakle, kao što je to bio slučaj sa upravom, i sudstvo je postalo neizmijenjeno. Iako posebni, krivični sudovi nisu bili prihvaćeni od strane republikanaca, ali kad su preuzeli vlast ipak su ih zadržali. Posebno krivični sudovi su i dalje bili aktivni, no sa sve manje nadležnosti. Što se tiče stalnosti sudaca, iako im je zagantirana samostalnost, Republika je ipak zaobilaznim putovima htjela mijenjati sudsko osoblje prema političkim izmjenama.

Kao uprava i sudstvo, i pravo je bilo Napoleonovo. Tada je najvažniji bio Građanski zakon, koji je i sada na snazi. Važnije izmjene Građanskog zakona bile su u prvoj i trećoj knjizi, te izmjene na polju bračnog prava po pitanju razvoda braka, odvojenom životu supružnika itd. U ugovoru o radu najvažnija je izmjena bila ona iz 1898.godine o naknadi štete za povredu na radu. Što se tiče građanskog i trgovačkog prava, krajem 19.stoljeća dolazi do izmjena vezanih za monopol, burze i slično, koje predstavljaju novo područje, te kao takvo nije uređeno zakonom, nego mjerodavnim običajima i tipskim ugovorom. Prvi zakoni se donose od 1909.godine. Treća Francuska Republika ostala je u liberalnoj ekonomiji, s obzirom na slabije razvijen kapitalizam. Za krivično pravo i postupak, jedine izmjene koje su bile odnosile su se na zakon o uvjetnoj osudi i uvjetnom otpustu sa izdržavanjem kazne te o suđenju maloljetnim osobama za krivična djela.

Zaključak je da je upravni, sudski i pravni život Francuske preslika Napoleonovih uredbi na tim područjima.

## 2.5. Odnos crkve i države

Odnos crkve i države je posebno intrigantna i izazovna tema za proučavanje, posebno kada se radi o Francuskoj. Naizgled zemlja koja se po ničemu ne odvaja iz europskog prosjeka, pripada staroj katoličkoj tradiciji, no činjenica da u njoj postoji oštra odvojenost između crkve i države čini ju posebnom. ( [www.academia.edu](http://www.academia.edu) )

Takav odnos posljedica je uloge Crkve u prethodnim režimima, podrške Mac-Mahonu i optužbe za „republikanski kaos“. Čim su republikanci preuzeli vlast, ukinute su vjerske bratovštine, isključeni su predstavnici Crkve iz višeg školstva. Kako bi se smanjilo školovanje u vjerskim školama uvedeno je opće besplatno školovanje, isključeni su svećenici iz državnog školstva i uveden je porez na dobra vjerskih zajednica. Od 1901.godine mogu postojati samo bratovštine koje dobiju državno odobrenje, a država je odobrenja skoro posve odbijala. Već 1902.godine pomišlja se o odvajanju Crkve i države. Povod je bio potez predsjednika Francuske kojeg je povukao prilikom posjete Italiji. Naime, nije smatrao da treba posjetiti papu, na što je papa tajno poslao oštar prigovor ostalim kršćanskim državama. Papa disciplinski kažnjava dva biskupa koje je imenovala francuska vlada, a socijalistički list objavljuje papin tajni prosvjed kršćanskim vladarima povodom posjete predsjednika Francuske Republike koji nije posjetio papu. Francuska tada prekida diplomatske odnose s Vatikanom i odlučuje se za odvajanje Crkve od države.

Krajem 1905.godine usvaja se Zakon o odvajanju Crkve i države. To znači da se ukida financiranje vjerskih organizacija, a za te organizacije vrijedi opći režim o udruženjima. Prijedlozi za taj zakon stizali su još od 1900.godine, no zbog straha od ateističke republike dolazi do udruživanja snaga zastupljenih religija kako bi se ublažili predloženi projekti. No odlučni premijer nove vlade Emile Combes uspijeva ujediniti religije i izglasan je zakon o odvajanju uz brojne amandmane i usprkos žestokim podjelama u društvu. Francuska postaje laička država, a religija pripada uglavnom privatnoj sferi. (www.academia.edu)

### Posljedice zakona:

- praktične posljedice su posebno važne za crkvu, jer prvi put nakon revolucije, svećenici, pastori i rabini više nisu državni činovnici, pa samim time nisu ni na platnom spisku države
- iz ovoga slijedi da ni država više ne intervenira u poslove crkve ni na jednoj razini, tako se rješava problem postavljanja biskupa koji okupira odnos države i crkve još od srednjeg vijeka
- što se tiče vjerskih građevina, one postaju vlasništvo države, a država mora osigurati pristup objektima i novim kulturnim udruženjima, ali samo ukoliko vrše religijske obrede, bez mogućnosti korištenja religijskih svetinja u druge socijalne, kulturne, obrazovne ili komercijalne svrhe.

Zakon je oštro kritiziran od strane Vatikana, a papa prekida svaki odnos s Francuskom vladom.



### 3. USTAV TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE

Treća Francuska Republika se razlikuje od Republika iz prethodnog razdoblja po tome što je osnova trajanja Ustava cijenjena važnost samih ustavnih institucija. U prijašnjem razdoblju je za samo 80 godina doneseno desetak ustava, a za vrijeme trajanja Treće Republike donesen je samo jedan ustav. To je razdoblje od 70 godina. Taj ustav je imao četiri dopune i izmjene, od kojih je samo jedna izmijenila ustav.

Ustav se sastoji od tri odvojena ustavna zakona od kojih samo jedan nosi naziv „Ustavni zakon“, a ostali nose naziv „Zakon“. Budući da ne sadrži politički dio, on je skoro potpuno organski ustav.

To je vrlo kratak ustav, štoviše, ustav čiji su donosioci mislili da će biti kratka vijeka; pored toga taj ustav je trebao biti više monarhijski nego republikanski. Naime, kakav je oblik vladavine ustav određuje samo ovako: „, Predsjednik Republike je izabran većinom glasova senata i doma poslanika okupljenih u Nacionalnu skupštinu“; uostalom, takva je i bila namjera ustavotvoraca. Ovaj Ustav je „krevet za čekanje monarhije“. (Kurtović,2005: 224.str)

Sve karakteristike ovog ustava čine ga potpuno različitim od ostalih ustava prethodnih Francuskih Republika.

### 3.1. Donošenje Ustava

Izradi Ustava pristupa se početkom 1875.godine. Najviše se raspravljalo o obliku vladavine. I dalje je veliki jaz između republikanaca i monarhista. Budući da je Thiers bio republikanac, Skupština na mjesto voditelja izvršne vlasti postavila maršala Mac-Mahona koji je vladao 7 godina. Mac-Mahonu je cilj bio urediti izvršnu vlast a da nije republikanska.

Formulacija je uz malu prednost usvojena, a nakon toga je sve teklo bez problema po proceduri. Donesen je Zakon o organizaciji senata, Zakon o organizaciji javnih vlasti, i još 2 „organska zakona“. Sve to čini Ustav iz 1875.godine koji je uspostavio institucije Treće Republike, prve parlamentarne republike.

### 3.2. Izmjene Ustava

Kako bi se izmijenio ustavni zakon, potrebno je da se na sjednici koja se zove „*Nacionalna skupština*“ sastanu skupština i senat, ali prethodno moraju izmjenu predložiti i prihvatiti svaki dom posebno. Izmjena je usvojena ako za nju glasa natpolovična većina članova Nacionalne skupštine. Ovakva izmjena propisana je Zakonom o senatu.

Najvažnija izmjena bila je 1884. godine koja je ukinula imenovanje senatora, po kojoj općina ne šalje jednog predstavnika u skupštinu nego su delegacije razmjerne broju stanovnika općine, te da republikanski oblik vladavine ne može biti predmet izmjene. Po istoj izmjeni članovi obitelji koje su vladale Francuskom ne mogu biti birani za predsjednika Republike. Ustav Treće republike bio je potvrda da i uz loš ustav poredak može biti čvrst isto kao i uz jak i kruti ustav.

Bilo je i više neuspjelih pokušaja ustavnih promjena kao što su bulanžizam i pokušaj izmjene neposredno prije Prvog svjetskog rata. Jedna uspješna izmjena bila je ona iz 1940.godine kojom su pod Hitlerovom okupacijom domovi izglasali reviziju kojom se njemačkom savezniku maršalu Petainu daje ustavna vlast. Kao posljedica promjene političkih snaga dogodile su se izmjene Ustava putem ustavne prakse. Parlamentarna republika je pretvorena u skupštinsku republiku, te Treća Republika proživljava vrijeme političke stabilnosti.

Senat i skupština i dan danas su onakvim kakvim ih je uspostavio Ustav iz 1975. Godine.

#### 4. GOSPODARSTVO I DRUŠTVENI SLOJEVI TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE

U gospodarstvu i odnosu društvenih promjena u razdoblju od 1870.-1914.godine nije bilo velikih promjena, to je bilo razdoblje velikih zastoja u gospodarstvu i životnom standardu stanovništva općenito. Stopa industrijskog rasta je bila u padu, a bijeda, nezaposlenost i socijalni nemiri bili su pokazatelji prisutnosti krize. Poljoprivreda je bila ugrožena zbog konkurencije drugih zemalja. Francuska se povukla sa svih međunarodnih tržišta. Francuska ekonomija se uspijeva 1896.godine pokrenuti, razvijaju se nove industrijske grane. Industrija željeza i tekstilna industrija nalaze se među vodećim industrijskim granama. Neposredno prije rata francuska ekonomija doima se uravnoteženom. (Carpentier,1999:240.)

Većina stanovnika živi na selu, a Francuska je pretežno seljačka zemlja sa svojim regionalnim narječjima i običajima koji se tvrdokorno održavaju. Francuska je poprilično velika, čak je jedna od najvećih zemalja zapada, a ipak je do Prvog svjetskog rata zadržala oznake pretežno seljačke zemlje, no, vremenom, seljaštvo se komercijaliziralo, a poljoprivreda mehanizirala. Broj rođenih se znatno smanjio, no to se i nije odrazilo na broj stanovnika jer je zbog boljih životnih uvjeta produljen životni vijek stanovništva. Zahvaljujući imigraciji stanovništva prirodni porast koji je u opadanju nije bio osjetan. Povećava se i broj malih poduzeća, čak dvostruko. Školstvo postaje najvažniji put ka odgoju i uspjehu, a plaće radnika su u porastu. No, neposredno prije rata cijene hrane i ostalih potrepština rastu, tako da se porast plaća i nije osjetio kao čimbenik poboljšanja životnog standarda. Zbog poboljšanja mehanizacije rad je postao težak i iscrpljujući, a radni dan trajao je između 10 i 14 sati, a za žene i djecu iznad 13 godina radni dan je trajao 8 radnih sati. Djeca su mogla biti u radnom odnosu već od 13.godine života.

Zbog nesigurnosti posla, nepostojanja zdravstvene zaštite, mirovinskog fonda ili zaštite od nesreće na radu, osniva se *Ured za rad* koji predlaže radno i socijalno zakonodavstvo, utvrđuje se osiguranje nesigurnosti na poslu koji obuhvaća mirovinu za udovice i djecu te starosnu mirovinu što nije dobro prihvaćeno. Ove izmjene bi za radnike i poslodavce značilo da će biti u obvezi uplaćivati sredstva u mirovinski fond što im nije odgovaralo. Štrajk je bio zabranjen, priznata je sloboda sindikalnog organiziranja. Kada su radikali preuzeli vlast, vlada je bila spremna priznati radnicima prava, no poslodavci su se tome suprotstavljali. Kolektivni ugovori nisu postojali. Organizirali su se radnički pokreti, no

kako je obrazovanje bilo dostupno, tj. kako je osnovno školstvo bilo obvezno, mišljenje intelektualne elite je postalo pristupačnije, pa se pojavljuju razlike u mišljenju.

Od stanovništva se izdvajaju sposobni predstavnici buržoazije, elokventni odvjetnici, liječnici, inženjeri, nova republikanska aristokracija. Buržoaziju sve više čine bogati nasljednici koje povezuje ista ideja o društvu. No, buržoazijska klasa u velikim gradovima ima najviše koristi od općeg blagostanja kojemu ne uživaju svi Francuzi jednako. Nacionalno bogatstvo nije jednako raspodijeljeno, bogata buržoazija je smještena pretežito u Parizu. Ispod njih se nalaze pripadnici srednje klase, tj. Trgovci, namještenici, činovnici i obrtnici. Srednju klasu opisuju slijedeće vrijednosti: predanost radu, smisao za štednju, poštivanje vlasništva i društvenog poretka. Osobine koje dijele članovi buržoazije su: držanje barem jednog sluga i obavezno postojanje salona za primanje posjeta. (Carpentier,1999: 241.str)

U Trećoj Francuskoj Republici dolazi do demokratizacije kulture. Izdaju se prvi školski udžbenici, enciklopedije i rječnici, čime je širokoj javnosti postala dostupna kultura usredotočena na domovinu.

## 5. PARIŠKA KOMUNA

Iako je formalno ona bila obična „Općina Pariz“, zbog svojih kontroverznih proglašenja i brojnih nereda uzrokovanih posebnim statusom kojeg je uživala, postala je jedan od najvažnijih povijesnih događaja za sve radikalne i revolucionarne socijalističke pokrete. Sve češći revolucionarni pokreti u Pariškoj komuni bili su socijalističkog podrijetla. Anarhisti i marksisti i dan danas slave Parišku komunu kao jedan od najvećih i najvažnijih događaja u povijesti. ([www.radnickaborba.org](http://www.radnickaborba.org))

Pariška komuna iz 1871. predstavlja prvu radničku revoluciju koja je dovela do uspostave radničke vlasti, te je svojim primjerom omogućila daljnje preciziranje i razvoj Marxovih političkih koncepcija o revoluciji i organiziranju proletarijata u radničku klasu; do naših dana služeći kao stalna inspiracija svim onim strujama u radničkom pokretu koje su se borile za ukidanje kapitalističkog društva.

Francusko Drugo Carstvo je ulaskom u rat protiv Sjevernonjemačkog saveza pokušalo vratiti svoju stabilnost narušenu ekonomskim i političkim teškoćama. Rat s Prusijom daje suprotan ishod, te je nakon kapitulacije francuske vojske i rušenja Napoleonove vlasti, Francuska oslobođena monarhističkog uređenja.

Nakon niza odluka s kojima se nije slagala, a ponajviše statusa kojeg je uživao Pariz, Francuska vojska je upala u Pariz nakon tjedan dana žestokih uličnih borbi.

Kao posljedica pruske opsade Pariza, u glavnom gradu Francuske vlast je preuzeo narodni režim, koji je privukao široku lepezu radikala i reformatora, tj. komune. Komuna je 1871. zauzela vlast jer privremena francuska Vlada nije uspjela oduzeti oružje kojim su stanovnici Pariza uspješno odoljeli opsadi, nakon što je poraz ogorčio mnoge Parižane i okrenuo ih protiv ljudi koji su ih po njihovom mišljenju iznevjerili. Nekoliko je tjedana vladao mir i Vlada je pripremila protuudar. Komuna nije učinila ništa, osim što je poticala ljevičarsku retoriku. Stoga je gušenje Komune, kad je do njega došlo, bilo osobito oštro. (Roberts, 2002: 461.str)

Pravim motivima ovog događaja smatraju se ukidanje države i mržnja na Crkvu. Nepostojanje vojske, samouprava gradskih četvrti i druge osobitosti su značile da komuna više nije bila država u pravom smislu riječi. Ona je bila samo oblik koji je težio ka ukidanju države kao takve, dok je njen budući razvoj bio veliko pitanje. Država postaje metom napada vojske koja je u vrlo kratkom roku sastavljena u Versaillesu. Drugim motivom smatra se mržnja prema Crkvi. Crkva je optužena da sudjeluje u zločinima buržoazije, te se zahtijeva odvojenost Crkve i države, oduzimanje crkvene imovine, prestanak financiranja svećenstva i zatvaranje katoličkih škola. Komunari su uhitili preko 200 svećenika, časnih sestara i redovnika, zatvorili su 26 crkva u Parizu. Čak su se služili i bogohuljenjem i ismijavanjem procesija i crkvenih obreda. Brojni svećenici su ubijeni tijekom „krvavog tjedna“. (proleksis.lzmk.hr)

Nakon pada komune uhićeno je oko 38 000 ustanika, dok je sudskim odlukama deportirano oko 7000 ljudi, a 26 ljudi je pogubljeno. Pariška je komuna ubrzo postala jedan od simbola socijalističkog i komunističkog pokreta u Europi, te je nerijetko prikazivana kao prva socijalistička revolucija. ( [www.radnickaborba.org](http://www.radnickaborba.org) )

### **5.1. Okolnosti nastanka Pariške komune**

Pariška komuna je prvi svjetski poznati primjer radničke socijalističke revolucije. Uspostavljena je u Parizu od 08.ožujka 1871. do 28.svibnja 1871.godine.

Kada je Drugo Carstvo objavilo rat Pruskoj izdana je naredba o sazivanju *Nacionalne garde*. Svi muškarci od 14 do 40 godina starosti bili su se dužni prijaviti u Nacionalnu gardu. Zbog straha od naoružanog Pariza, sakupljanje i naoružavanje je išlo vrlo sporo. Vlada je pozivala samo onoliko gardista koliko je bilo predviđeno propisima prije izbijanja rata. U vrijeme osnivanja Republike u Parizu je stvoreno 60 bataljuna nacionalne garde, a kako je pruska vojska bila sve bliže Parizu, već krajem iste godine je bilo 254 bataljuna sa oko 343 000 gardista. Nacionalna garda je stvarana po kotarevima, a kako u Francuskoj prevladava radnička klasa, ta se činjenica odrazila i na sastav garde. Nacionalnom gardom su zapovijedale izabrane starješine, gardisti su birali zapovjednike po satnijama, bataljunima i legijama, a vrhovnog zapovjednika je imenovala Vlada. Glavna jedinica je bio bataljun. Jedan

bataljun je brojao približno 1350 vojnika. Gardisti su dobivali dnevnice. Dnevnica za gardistu je iznosila 1,5 franaka, a oženjeni gardisti su dobivali nešto višu dnevnicu. Ta dnevnicica je bila viša od dnevnice nekih zanatskih radnika. U vrijeme izbijanja Komune je bilo oko 170 000 plaćenih članova nacionalne garde. Taj broj gardista se smanjuje, naročito nakon potpisivanja primirja, tako da se procjenjuje da je u vrijeme izbijanja komune u Parizu bilo oko 15 000 vojnika.

Vlada nacionalne garde trpi otpor Nacionalne garde, bez obzira što je, zbog političkog oslonca i utjecaja na upravu bila viša vlada Pariza nego Francuske. Povod otpora je poseban stav Vlade u pogledu pariške uprave. Dok sve ostale općine i oblasti imaju samoupravu, Pariz to nema. Podijeljen je u 20 kotareva, a kao cjelina čine oblast Seine, a njime upravljaju podperfekti i prefekti koje imenuje i opoziva Vlada i car. Štoviše, perfekt Pariza ima viši i neposredniji nadzor Vlade nego bilo koji drugi perfekt. Ova situacija objašnjava se tako da je Pariz veliki grad i prijestolnica cijele Francuske, te da ima i posebne koristi. Iz tih razloga ne smije biti prepušten samoupravi. No, oporba zahtijeva da se uprava Pariza izjednači sa upravom u ostatku Francuske. To bi za Pariz značilo da ima svoju komunu, samoupravnu gradsku cjelinu kao što ju imaju sva naselja kojima je prosječan broj stanovnika manji od 1000.

Vlada nacionalne obrane imenuje nove načelnike, arondismana, i novog perfekta Pariza. Unatoč tome, dolazi do ustanka. Sve su jači zahtjevi za komunom, darda je provalila u Vladu i traži općinsko vijeće u Parizu. Ovo je vrlo opasna situacija za Vladu jer je u pitanju njen opstanak bez obzira prihvatila ona zahtjeve ili ne. Iz tog razloga Vlada poziva građane na plebiscit da li prihvaćaju Vladu, a dva dana nakon toga Vlada traži od građana da izaberu načelnika arondismana. U samo tri arondismana su izabrani načelnici koji su bili stanoviti oporba Vladi. Vlada je imala podršku građana, veliki broj birača bili su članovi nacionalne garde i vojske, što je Vladu uvjerilo da ipak imaju njihovu podršku. Na izbore za načelnika arondismana izašlo je znatno manje birača.

Kako je već navedeno, Vlada je od početka bila podijeljena. Jedan dio Vlade bio je u Parizu, a drugi u Toursu. Budući da je Pariz bio opsjednut, ovako je bilo lakše vladati dijelovima koje nije zauzela pruska vojska. No, dolazi do nesloge kada je Delegacija pozvala birače da izaberu ustavotvornu skupštinu. Vlada u Parizu zatečena odlukom poništava poziv,



a ministra Gambettu šalje u Delegaciju. Gambetta tada svojim djelovanjem uzrokuje rascjep Vlade i Delegacije.

Teški uvjeti, hladna zima i glad su nastupili u Parizu, no baš tada ga napada i bombardira pruska vojska. Napad probijanja vojske iz Pariza kroz opsadu bio uzaludan. Jedino je taj potez ostao kao izlaz iz novonastale situacije. U Parizu je zavladao glad, a zalihe hrane mogle su potrajati još kratko vrijeme. Kako je napad bio bezuspješan, Bismarck 18.siječnja 1871.godine proglašava stvaranje Njemačkog Carstva. Vlada nacionalne obrane šalje ministra vanjskih poslova u Versailles na pregovore, te nakon tjedan dana pregovora 28.siječnja 1871. godine potpisan je Ugovor o primirju i kapitulaciji Pariza.

Obveze nacionalne garde:

- u roku od 21 dan moraju provesti izbore za Nacionalnu skupštinu
- Pariz mora kapitulirati uz plaćanje 200 milijuna ratne odštete
- do zaključenja mira Pariz mora zaposjedne 30 000 njemačkih vojnika, tj. da Vlada u Parizu može imati 40 000 vojnika koji će razoružati Pariz
- vojnu opremu koja je državno vlasništvo moraju predati njemačkoj vojsci

Radnički pokret prije Pariške komune se javljao u obliku organizacija za uzajamnu pomoć sindikata, te sekcija Internacionale. Značajniji razvoj radničkog pokreta je bio 1868. godine kada je osnovano 67 sindikata, 35 proizvođačkih kooperativa i određen broj kooperativa za potrošnju. Francuski radnici sudjeluju u stvaranju i radu Prve Internacionale. Internacionala je imala četiri federacije koje su ispočetka imale 500 članova, a samo četiri godine kasnije 245 000 članova. Razlog tom porastu broja članova je taj da je donesen Zakon o javnim skupovima koji stvara nove uvjete propagande i organizacije, što omogućuje osnivanje sindikata. Sindikati često pristupaju Internacionali jer Internacionala daje financijsku i savjetodavnu pomoć članovima. Najvažniji predstavnici Internacionale smatraju da u nevoljama koje su nastale trebaju podržati Vladu nacionalne obrane jer je bila jamac Republike. No niti taj radnički pokret nije imao veliki utjecaj na radnike.

Privremena Vlada je nakon zaključenja primirja sazvala izbore za Nacionalnu skupštinu. Pariz je birao 43 poslanika, od izabranih je 29 ekstremista, 13 lijevih

republikanaca, i jedan monarhist. Od ta 43 poslanika samo je 6 pristalo na zaključenje mira s Njemačkom, a ostali poslanici su zagovarali „rat do pobjede“. Nacionalna vlast se sastaje u Bouedeauxu 13. veljače 1871. godine gdje izvršnu vlast Republike povjerava Thiersu koji je izabran kao poslanik iako je oštro i javno zagovarao mir. Tu su na vidjelo izašle namjere Skupštine, što je i potvrđeno kada Skupština glasovanjem odlučuje zaključiti primirje nakon čega 13 poslanika Pariza napušta Skupštinu. Nakon odbijenog prijedloga da se skupština vrati u Pariz, Skupština prekida s radom u Bordeauxu, te svoje zasjedanje nastavlja obavljati u Versaillesu.

Zaključenjem primirja 01. ožujka 1871. godine Skupština i Thiersova Vlada smatraju da trebaju ukinuti izvanredne mjere, da što prije trebaju ispuniti uvjete Ugovora o primirju, ukloniti opsadu Pariza i uspostaviti upravu. Međutim u Parizu se počeo uobličavati otpor, jer je već i prije Pariz pokazao da nema povjerenja u tu Vladu i njene novoizabrane čelnike. Zbog izraženog nepovjerenja održavaju se skupovi koji biraju „republikanske odbore budnosti“ kojima je zadatak bio nadziranje rada imenovanih načelnika arondismana, a za nadzor rada perfekta Pariza birane su delegacije tih odbora, koji kao delegati za 20 kotareva čine „Središnji odbor 20 pariških kotareva“. Zajedno sa zapovjednicima bataljuna Nacionalne garde Središnji odbor traži od Vlade da se sazovu izbori za Vijeće pariške općine, te Vlada izdaje naredbu da se u Francuskoj raspuštaju sva općinska vijeća i da će se u svim općinama, uključujući i Pariz, održati izbori. No kako je Pariz nakon nekoliko dana opkoljen, postalo je očito da će izbori biti odgođeni, pa deset bataljuna Nacionalne garde odlazi pred sjedište Vlade i zahtijeva da garda izađe iz opkoljenog Pariza i napadne neprijatelja, te da se izbori održe kako su i zakazani, no Vlada prijedlog odbija.

Novi poraz francuske vojske prisiljava Vladu da ponudi pregovore o primirju, i da zaključi privremeno primirje do saziva Nacionalne skupštine. Kada se Nacionalna skupština sastala, vlast je predala Thiersu. Zbog straha od napada Pruske vojske osniva se Centralni komitet čiji je zadatak „bditi nad gradom“. Kako je primirje nastupilo, Thiers smatra da ratne mjere nisu više potrebne, te ih ukida, te izrađuje odluku da se razoruža Nacionalna garda Pariza. Francuska vojska pokušava Nacionalnoj gardi oduzeti topove te se nacionalna garda i narod protive. Thiers i Vlada napuštaju Pariz i naređuju evakuaciju Pariza. Time kao vlast u Parizu ostaje Centralni komitet koji poziva narod da izaberu Vijeće općine. Thiers na to predlaže da se donese zakon o općinskoj upravi po kome bi i Pariz trebao dobiti takvu upravu,

no odbija da se izbori održe odmah. Centralni komitet tada poziva narod da izberu Vijeće komune.

## **5.2. Vijeće komune**

Vijeće komune je izabrano u demokratskim i slobodnim izborima koji su trajali cijeli dan 26. ožujka 1871. godine. Na tim izborima nikome nije uskraćeno pravo glasa zbog uvjerenja, imovinskog stanja ili bilo kojeg drugog svojstva. Iako je na izbore izašlo manje od polovine birača, ta činjenica je pripisana iseljavanju iz Pariza i činjenici da je u ratu dosta ljudi poginulo ili u vojsci, te se izbori smatraju zakonitima. Većinu na tim izborima činilo je radništvo. Na izborima nije bilo stranaka, no ipak se smatralo da postoje dvije stranke. Jedna stranka činila je načelnike arondismana i poslanike Pariza, a drugu stranku činio je Centralni komitet Nacionalne garde. Nastojalo se da izbori teku po zakonitom redu. Umjesto 90 vijećnika izabrano je 84 vijećnika, te su se iz tog razloga održali dopunski izbori. Vijeće komune jednom trećinom čine radnici, i to zanatski radnici, dok su ostali iz redova radikalne, školovane buržoazije u kojoj su pretežito slobodna zanimanja.

## **5.3. Ustrojstvo vlasti Vijeća komune**

Vijeće komune je organizirano na dotadašnjim idejama republike: izbornost, kolegijalnost i kratkoća javnih službi. Vijeće komune na prvoj sjednici nakon izbora članove dijeli u 9 izvršnih odbora od po 6 do 8 članova. Neki vijećnici su bili u više odbora. Iznad svih odbora je Nadzorni odbor koji nadzire rad svih drugih odbora, te je organ nadzora rada i usklađivanje rada svih drugih odbora. To se pokazalo kao nepraktično jer Nadzorni odbor nije bio upućen u poslove drugih odbora pa je to dovelo do sporog odlučivanja, a odgovornost je postala besmislena.

Poraz koji je pretrpjela Nacionalna garda prilikom napada na Versailles dovodi do rasula Nacionalne garde. U izmjeni svoje organizacije Komuna traži izlaz iz ove situacije, tako da je organizacija izmijenjena već nakon tri tjedna. Vijeće bira po jednog delegata koji

vodi pojedini resor, a dosadašnji odbori prate rad delegata. Već tada ova organizacija je najavljena kao privremena. Tako je i bilo pa je već nakon tjedan dana pokrenuta rasprava o traženju djelotvornije organizacije. Osnovan je Odbor narodnog spasa, no to dovodi do pobune jer u Odbor nije izabran niti jedan član nacionalne manjine. Manjina, izložena pritisku napušta Vijeće, no pod pritiskom javnosti i po nagovoru Pariške federacije Internacionale neki od pripadnike nacionalnih manjina se vraćaju u Vijeće. U to vrijeme vladina vojska počinje napad na Pariz. Vijeće komune je, kako je vidljivo, u čestim izmjenama organizacije pokušala pronaći najbolji oblik organizacije izvršne vlasti. Članovi Vijeća komune su primali dnevnice od 15 franaka.

Nacionalna skupština poziva birače diljem Francuske da izaberu nova vijeća općina (komuna). Izabrano je oko 700 000 vijećnika od kojih su velika većina bili republikanci. Bila je to prva velika i legalna pobjeda republikanaca. Nacionalna skupština je tada počela pripremati konačan obračun sa opsjednutim Parizom, a za vojnog zapovjednika bira generala Mac-Mahona.

Napokon je 10. svibnja 1871. u Frankfurtu potpisan ugovor o miru, po kojemu je Francuska trebala Njemačkoj predati Alsace i Lorraine, platiti 5 milijardi odštete, i do isplate trpjeti i hraniti njemačku vojsku na svom prostoru. Obračun za gušenje Pariza počeo je sredinom svibnja kada je Thiersova Vlada dobila vojsku iz zarobljeništva. Vojska je provalila u Pariz i započela je bitka koja je trajala tjedan dana. Za tih tjedan dana pobijeno je 30 000 članova nacionalne garde. (Roberts,2002:357.)

#### **5.4. Djelatnost Vijeća komune**

Komuna je nošena duhom radništva, a duh radništva bio je odan idejama socijalne pravde i ljudske jednakosti. Većina u Vijeću komune bila je malograđanskog podrijetla. Iako je Komuna trajala samo 72 dana, i to u uvjetima gladi i iscrpljenosti, ona je bila socijalizirajuća, te je uzdigla čovječnost. Jer iako su u Vijeću komune bili građani malograđanskog podrijetla, iako su se uzdigli iznad svog sloja znali su nedostatke sloja iz kojeg dolaze. Komuna je bila kratak zanos ideala, i više je učinila za budućnost nego za vrijeme u kojoj se nalazila. Komuna je svojom vjerom u običnog čovjeka nadišla svoje

vrijeme. Mjere komune nisu imale veliku važnost, jer se zbog kratkog trajanja komune nisu imale mogućnost provedbe. Vlast Vijeća bila je ograničena ne samo nedostatkom stručnosti nego i činjenicom da je Narodna garda htjela vlast.

Budući da je Centralni komitet Nacionalne garde još prije izbora Vijeća komune odlučio da je Nacionalna garda jedini jamac mira i slobode, raspustio je redovnu vojsku i policiju, ukinuti su vojni sudovi. Centralni komitet je ponovno uspostavio odgodu plaćanja dugova i stanarina, i ta odgoda je ovisna o količini potraživanja, te je siromašnim stanovnicima osigurana financijska pomoć.

Vijeće komune svoje je odluke donosilo pod nazivom dekret, a dekrete su izvršavali odbori koji su bili najdjelotvorniji. To su bili odbor za rad, industriju i trgovinu, te odbor za poduku. Vijeće komune je usvojilo odluke koje su imale bitne posljedice, a jedan od njih je dekret o odvajanju Crkve i države. Izvršena je konfiskacija crkvenih dobara, ukinuta novčana pomoć svećenicima, a školstvo je postalo svjetovno. Ukinuto je pravo poslodavaca da dio plaće zadrže kao oblik kazne za radne prekršaje zbog nastojanja uspostavljanja radne statistike. Donesen je dekret da poduzeća koja su zatvorena otvore radnici, te da obnove proizvodnju u tim poduzećima, te da stanove koji su napušteni treba dati obiteljima bez stanova. Dekret koji je nalagao da je najveća godišnja plaća 6000 franaka zbog kratkoće trajanja Komune nikada nije zaživio. Značajan rad ima Odbor za pravdu kojeg je imenovala Komuna. Donijeli su dekret o poroti, te je bilo predviđeno suđenje članovima vlade u Versaillesu.

Među odlukama Vijeća komune, kao posebno važna odluka isticala se Izjava francuskom narodu. Već tada je Vlada raspisala izbore za vijeća općina, a pored toga je u desetak gradova došlo do stvaranja revolucionarnih komuna. Komuna je tom izjavom htjela pokazati kako zamišlja politički život, i organizaciju francuske države. Država je zamišljena kao ugovorna federacija samoupravnih komuna, koje bi imale široku samoupravu, a nadležnost zajedničke državne vlasti bi bila ograničena.

U izjavi stoji: „Samoupravna komuna bit će ograničena samo jednakim samoupravnim pravom ostalih komuna koje pristupe ugovoru, čijom se zajednicom treba osigurati francusko jedinstvo.“

Neotuđiva prava komune:

- izglasavanje općinskih proračuna prihoda i rashoda
  - određivanje i razrezivanje poreza
  - upravljanje lokalnim službama
  - organiziranje sudstva, unutarnje policije i nastave
  - uprava općinskim dobrima
  - postavljanje sudaca i općinskih službenika
  - neograničeno jamstvo slobode pojedinca, slobode svijesti i slobode rada
- (Kurtović,2005:250)

Vijeće komune zadnju sjednicu je održalo dan nakon provale vladine vojske u Pariz. Zadnja sjednica je održana 22.svibnja 1871. godine

## 6. ZAVRŠETAK TREĆE FRANCUSKE REPUBLIKE

Primirje s Njemačkom je potpisano 22. lipnja 1940. godine, kada najveći dio Francuske, uključujući i Pariz, postaje okupirana zona. Vlada se smjestila u neokupiranom dijelu Francuske, Vichy, te smije raspolagati s vojskom od 10 000 ljudi, a razoružana flota mora se vratiti u svoje predratne luke.

Primirje samo po sebi nije značilo kraj režima Treće Francuske Republike, nego ga je dokrajčila katastrofa koju je primirje izazvalo. 10. srpnja 1940. godine na sjednici Zastupničkog doma i senata prihvaćena je odluka da se da punomoć maršalu Petainu da zajedno sa stručnim povjerenstvom izradi novi ustav francuske države koji mora jamčiti pravo na rad, obitelj i domovinu. Budući da je Petain već imao 80 godina, članovi parlamenta koji su odluku donijeli pod pritiskom, smatrali su da neće biti sposoban izraditi ustav, no prevarili su se. Treću Francusku Republiku je zamijenila francuska država, te se rađao novi režim.

## 7. ZAKLJUČAK

Treća Francuska Republika je naziv za period francuske povijesti od pada Drugog Carstva 1870.godine pa do okupacije i uspostave Višijske Francuske 1840.godine.

Prvi dani Treće Republike bili su obilježeni Francusko-pruskim ratom, kojega je nova republikanska vlast nastavila voditi unatoč padu Napoleona III. Francuska je očekivano poražena, te kasnije gubi regije Alsace-Lorraine, dolazi do socijalnih nemira, te Pariške komune. Nacionalnoj skupštini i Vladi je, uz mirovne pregovore, Komuna bila glavna briga. Prve vlade Treće Republike razmatraju obnovu monarhije, no sukobi oko prirode monarhije i oko toga kojoj bi dinastiji pripao tron doveli su do kraha tih razgovora.

Ustav iz 1875. godine daje Trećoj Francuskoj Republici formu i sadržaj. Država je uređena kao parlamentarna republika. Parlament je bio dvodoman, a sačinjavaju Senat i Zastupnički dom. Državni poglavar bio je Predsjednik Republike. Veliki dio Francuskog kolonijalnog imperija uspostavljen je upravo za Treće Republike.

Na gospodarskom polju vrijeme Treće Francuske Republike, ovo je razdoblje velikih zastoja. Većina stanovništva živi na selu. Vremenom se uvodi mehanizacija posla i povećanje plaća, no budući da se to dogodilo neposredno prije početka Prvog svjetskog rata kada su cijene išle znatno gore, pomak se nije odrazio na bolji životni standard. U Trećoj Francuskoj Republici između Crkve i države postoji velika netrpeljivost i jaz čak u toj mjeri da se donosi Zakon o odvajanju Crkve i države. To znači da se ukida financiranje vjerskih organizacija, a za te organizacije vrijedi opći režim o udruženjima.



## 8. LITERATURA

### KNJIGE:

- (1) Carpentier, J. Leburn, F. (1999) Povijest Francuske, Sveučilišna tiskara d.o.o. Zagreb
- (2) Kurtović, Š. (2005) Opća povijest prava i države, II, knjiga, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
- (3) Roberts, J.M. (2002) Povijest Europe, AGM Zagreb

### INTERNET IZVORI:

- (4) Academia  
[www.academia.edu/5860309/Drzava\\_i\\_crkva\\_u\\_Francuskoj\\_drustveno\\_istorijski\\_kon\\_tekst\\_strukovna\\_uslovljenost\\_i\\_karakter\\_laiciteta](http://www.academia.edu/5860309/Drzava_i_crkva_u_Francuskoj_drustveno_istorijski_kon_tekst_strukovna_uslovljenost_i_karakter_laiciteta) (20.03.2017)
- (5) Proleksis  
<http://proleksis.lzmk.hr/55411/> (18.03.2017.)
- (6) Radnička borba  
<https://www.radnickaborba.org/2010/05/17/pariska-komuna/> (15.03.2017)

## IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Ivana Duspara**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Francuska Treća Republika i Pariška komuna** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 21.travnja 2017.

Ivana Duspara

---